

Jestlipak vyjdou všude dudy?

Název emise: **Evropa - Národní hudební nástroje - chodské dudy**

Den vydání: 30. 4. 2014

Platnost: ode dne vydání ve styku tuzemským i mezinárodním až do odvolání

Hodnota: 25 Kč; kat. č. 805 (ČP)

Rozměr známkového obrazu: 33 x 33 mm

Výtvarný návrh: Vlasta Matoušová

Rytina: Václav Fajt

Tisk: Poštovní tiskárna cenin Praha

Druh tisku: OTr v barvě černé + HT v barvách tmavohnědé, oranžové, žluté a okrové

Tisková forma: 2x (4x 6)

FDC: OTp v barvě hnědočervené; tisk PTC Praha.

až do dávných antických dob, přesněji nějakých dva tisíce let před Kristem, kdy bylo naše území ještě pokryto neprostupnými pralesy. Už tehdy Sumerové, Egypťané a po nich Řekové dudali na nástroj podobný tomu současnému, alespoň v tom, že vyluzování tónů děrovanou trubíci s rezonančním plátkem probíhalo pomocí vzduchu vytlačovaného loktem z koženého vaku. Měl

na něj hrát i uměnímilovný římský císař Nero, i když už tehdy šlo o nástroj spíše lidový. Jako takový se rozšířil po celé Evropě, o čemž, počínaje 13. stoletím, máme hojné zprávy a odkazy v dobové literatuře a v obrazech. Od Skandinávie po Sicílii, od Řecka po Británii, všude se dudy vyskytovaly a všude nabývaly poněkud odlišné podoby. Přibývají píšťaly, liší se tvary měchu, jiná je výzdoba, způsob vyluzování tónů a samozřejmě kroje dudáků. Vedle chodských, strakonických či moravských jsou u nás nejznámější dudáci skotští, s ohromnou tradicí sahající do dob, kdy tento nástroj používali pastevci ke svolávání stád. Stáli s nimi však také v čele vojenských oddílů v mnoha odbojích proti Angličanům, 6. června 1944 na ně Bill Millin hrál spulbojovníkům v prudké kulometné palbě při vylodění v Normandii, a dodnes jsou v Británii neodmyslitelnou součástí vojenských přehlídek.

Abychom si je poslechli, nemusíme vážit cestu až za kanál La Manche, stačí zajet do jihočeských Strakoníc, kde se už od roku 1967 - každý druhý rok vždy v srpnu - koná Mezinárodní dudácký festival. Letos už dvacátý první v pořadí proběhne 21. - 24. 8. O programu se více dozvíte na webu dudackyfestival.cz, vstupenky budou v prodeji od 1. 6. na ticketstream.cz.

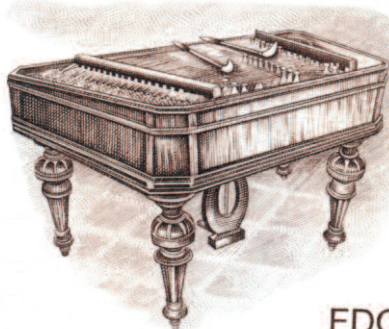
Na naší nové známce jsou vyobrazeny tradiční dudy chodské (lidově zvané pukl), s kozlí hlavičkou, do níž ústí píšťala s hmatovými otvory, na níž dudák vytváří melodii. Druhá píšťala, basová, zvaná huk, je vzadu, a vyluzuje stále stejný tón. Dřevěný měch slouží k vytlačení vzduchu (levou paží) do koženého zásobníku (stlačuje se pravou rukou), z něž pak prochází do obou píšťal, kde rozdechává jazyček. I když jde o nástroj starobylý, své příznivce má pořád, a ti samozřejmě potřebují nové a nové dudy. Jejich výrobou se u nás zabývá několik řemeslníků, na Chodsku například Miroslav Janovec z Malonic u Horšovského Týna. Používá k tomu mnoho různých materiálů, dřevo z javoru, hrušky, žestvky či jabloně, na hlavičku z lípy, konce píšťal zakončuje roztrubami z kravských rohů zdobených mosazí, zásobník vzduchu zhotovuje z kůžešiny kozí, psí, telecí, na prání i liščí, plátky jsou z třtiny. Vedle dud chodských staví i dudy skotské, na něž se hraje odlišným způsobem - vzduch se do zásobníku nepumpuje měchem, ale dofukuje ústy, což je pěkná fuška. Už jste někdy nafukovali velkou matraci na vodu? A teď si představte, že byste to museli dělat

Pro letošní emisi EUROPA vyhlásila Asociace veřejných evropských poštovních operátorů PostEurop jako společné téma národní hudební nástroje. Pro naši známku byly vybrány dudy, které si všichni pamatujeme ze školy z Tylovy divadelní hry Strakonický dudák, aneb Hody divých žen. Dostala se ale nejen do čítanek a jako dramatický kus na divadelní prkna, už v 19. století byly podle ní složeny opera a kantáta (z té později vznikla druhá opera), ve dvacátých letech 20. století pak třetí opera a v roce 1950 dokonce balet (mimořádně, všimli jste si, jak si totalitní režimy poptrpí na tuto formu zpracování - beze slov?). Přestože příběh je prostínký - Švanda se pro peníze a slávu vydává se svými dudami do ciziny, ale tam ho přemůže stesk po vlasti, a tak se zase vrací - divákům a čtenářům se líbil. Hrdina získal dokonce takovou popularitu, že po něm Ignát Herrmann v roce 1882 pojmenoval nový humoristický časopis Švanda dudák, který pak redigoval po plných čtyřicet ročníků (s přestávkami vycházel do roku 1930). Nebyl to žádný Dikobraz, přišel kvalitní příspěvky mnoha literátů a výtvarníků (doslova od Alše po Zoščenka).

A to jsme ještě nemluvili o filmu - snad každý viděl ten z roku 1955, v němž se role Švandy zhostil Josef Míxa, kterému sekundovala plejáda hvězd - Pešek, Průcha, Tomášová, Deyl st., Vojta, Bek, Hrušínský, Vejražka, Petrovická, Fialová, Hlinomaz... Do lidového kroje s dudami se oděl i Michal Dočolomanský jako Nick Carter ve filmu Adéla ještě nevečeřela. Inu, dudy, to je náš národní nástroj, na který sice skoro nikdo

z nás neumí hrát - ani ho nijak zapáleně neposloucháme, ale v žádném případě na něj nedáme dopustit! A přitom je to docela jinak...

Kořeny dudáctví sahají

za pochodu, vší silou, a třeba hodinu – to by našinci asi praskly plíce. Výroba jednoho nástroje, chodského i skotského, trvá asi dva měsíce – a cena je překvapivě nízká: začíná těsně nad třinácti tisíci! Pokud vás dudy zaujaly a chtěli byste se o nich a jejich výrobě dozvědět více, podívejte se na web ceske-dudy.eu. Na internetu naleznete i odkazy na místní dudácké kapely, a možná vás překvapí, že na dudy hraje i mnoho žen a dívek, a to už od útlého věku! (V Británii pak dudají i na nástroj skotský, do nějž statečně vhánějí vzduch ústy.)

O věrnosti zpodobnění chodských dud na nové známce se jistě časem dozvíme z úst odborníků na tento nástroj. Obrázek je jednoduchý a čistý, oproti předchozím emisím se však známka liší tiskovou technikou – není ofsetová, ale ocelotisková v kombinaci s hlubotiskem. K volbě tohoto náročnějšího a dražšího postupu jistě přispěly nové a dokonalejší možnosti při leptání hlubotiskových desek, s výrazně vyšším rozlišením. Česká pošta a její Poštovní tiskárna cenin v tomto případě tedy jdou obráceným směrem – od jednoduššího a levnějšího ke složitějšímu a nákladnějšímu, což je dobrý příklad toho, že ve známkové tvorbě nejde o úspory za každou cenu.

Nominální hodnota 25 Kč je vzhledem k zaměření emise – EUROPA – zvolena logicky: jde o základní sazbu pro dopis váhy do 50 gramů po Evropě. Na kresebné výzdobě obálky dne vydání je vyobrazen cimbál. Příležitostné razítko je ve tvaru horní části (hlavice) vozembouchu.

A protože jde o emisi koncipovanou celoevropsky, bude zajímavé vidět, jaký nástroj pro své známky zvolily ostatní státy sdružené v asociaci PostEurop. Snad ve všech totiž dudy patří k tradičním, a tak je pravděpodobné, že ty naše, chodské, nezůstanou osamoceny...

FB

